

zich als kind
an komt ze in
Nu is ook deze
Maar dat hier
leed, de raad
n veroordeelde
het meisje ver-
e geld heeft —
t geld; ja zelfs
men uit liefde-
het huwelijk de
iat te ver. Dat
iefde, maar al-
gegeven wordt
moelijkheden
lig.
is, en de taal
e soms te ver-
eft de schrijver
en waard is.
pretentie heeft
pakkelijk ver-
ien over wier
hun verleden,
lijken op dat,
toont, dat de
oekwoord God-

H. SMILDE.

ONIEK

k maar begeerde

ok haast niet an-
en componist als
zelf geheel
nstaak ge-
volledige
neeren in de
rot en De Béze,
i met als cantus
or deze 150 psal-
mische melodieën,
k wel hervormd
haast nog daar
ge psalmen
tal thans
van Calvijn
en worden
us uitslui-
reugde en
f".

yzer in: „Jan P.

mentale muziek".

iteerd hebben,

voor het niet-

niet een paar

expres voor

leerd, die een

i de eigenlijke

almcompositie

hem daartoe

rheid de Psalm-

als vrijwillig

het dusver ge-

tgeken uit den

ht, dat wij er

tooren we ook

Onze kerk is

ristelijk ideaal

akt, en gewor-

spreken, ver-

eerste gehoor

telijk klinken,

at kritisch te

ing, ook tegen

en reden, ons

in Moettlingen

al de „aanval-

beoordeeling

r geschieden",

in de „sterk

die weer een

d levenswater

dat geen uit-

van een onge-

at wie Moett-

religieuze be-

roepst natuur-

st zullen zich

en".¹²⁾

sds gevolg ge-

k Dr Brillen-

ondernomen zelfopgaven, ventileringen voor des
componisten eigen vreugde en vroomheid.

In 't algemeen zette geen componist te dien dage
zich vrijwillig, op hoop van zegen, aan een of
ander werk. Altijd was er een zeker terrein voor
zijn scheppingen, een cultuurgebied, 't zij de Kerk,
een Vorstelijk hof of het gezelschapsleven der
hoogere standen.

Zoo leert ook de geschiedenis in het bijzonder
van Sweelinck, dat deze nimmer aan het werk der
Psalmcomponering zou zijn getogen, als er in zijn
onmiddellijke omgeving, buiten hem om, niet een
kunstzinnige groep hervormden was geweest, die
bij voorkeur den psalmzang-in-meerstemmigen-
vorm op hun huiselijke muzikuitvoeringen had
staan; wier reformatie-ideeën zich niet alleen uit-
strekten tot die der Kerk, maar ook tot elke han-
deling des levens, dus ook die hunner particu-
liere muziek oefeningen, waarbij zij in den Psalter,
en om de woorden en om de melodieën een Gode
welbehagelijker en vereender bezigheid vonden
dan het gewone Chansons- en Madrigalen-gemusi-
ceer op woorden, die van ijdele, wereldsche din-
gen spraken en geen hooger doel hadden dan wat
tafelgenot te schenken, om onder een roemer wijn
gezongen en aangehoord te worden.

Deze veredeling van het muziekkorps der
zangcolleges en gezelschappen (hier en daar wer-
den ze genoemd zooals te Nijmegen „van de gere-
formeerde religie") teekent zich reeds af in de
verschillende voorreden der muzikuitgaven die
ons (zie „De Reformatie" van 2 Aug.) vertellen
van een weer „tot zyn oude gebruik ende floor
te brengen konst van Musica", door middel van
Psalmten contra „de wellustige, scandalose, licht-
veerdige liedekens en danserijen".

Eénzelfde begeerte is het ongetwijfeld van een
in 1590 te Amsterdam opgericht Muziekcollege
geweest, om naast de gewone vocale muzieknum-
mers, een bepaalde categorie die daarvoor in aan-
merking kwam en geschikt in te richten was, te
voorzien van Psalmwoorden, ter vervanging der
oorspronkelijke van wereldlijke strekking.

Dit is af te leiden uit het feit dat een zekere
Louis Mongart in 1597 een 50-tal Psalmten uitgaf
en aan dit Amsterdamsch Muziekcollege opdroeg,
waarin deze manier van omwerken, op een paar
nummers na, toegepast was.

Een wijze van doen die in die dagen en nog
tijden daarna niets ongewoons of aanstootelijks
in zich had — men denke ook aan de talloos vele
wereldlijke liederen die als geestelijke hun weg
vervolgden tot in de kerk- en gewijde-muziekli-
teratuur toe: een „Mein Gmüth ist mir verwirrt"
als „O Haupt voll Blut und Wunden", een „Inn-
bruck ich muss dich lassen" als „Nun ruhen alle
Wälder", ja zelfs, maar dan omgekeerd Ps. 79 als
Geuzenlied („De Geuzen zijn in Bommelerwaard
gevallen").

Dat dit soort van vergeestelijking, waarbij het
muziek-origineel moeilijk zijn afkomst kon looch-
nen, en steeds weer z'n anderen aard en aanleg
vertoonde, in de praktijk niet kon bevredigen,
blijkt uit de weinige navolging die een dusdanig
experiment heeft ondervonden. Muziekhistorisch
althans zijn tot nog toe, in ieder geval niet op
grote schaal, veel van zulke omwerkingen aan te
wijken.

Maar ook was er tegelijkertijd in die Psalmuit-
gave van Mongart, al was het dan nog in be-

waarmee de Moettlinger beweging wel een en
ander gemeen heeft¹³⁾, (men spreekt zelfs van:
Buchman is meer voor de intellectuelen, Moett-
lingen meer voor de eenvoudigen)¹⁴⁾, maar we zul-
len ons hier in hoofdzaak toelagen op een beoor-
deeling van de „genezingen", bezien vanuit me-
disch gezichtspunt.

Daartoe zullen we ons eerst moeten trachten
duidelijk te maken, wat we onder „geloofsgenezing-
en", zooals Moettlingen zelf haar geneeskundige
resultaten bij voorkeur noemt, hebben te ver-
staan. Een absolute eisch is allereerst, dat er
sprake moet zijn van werkelijke genezingen van
even werkelijk aanwezige ziekten. We kunnen toch
niet spreken van de genezing van een maagzweer,
als op eenigerlei wijze zou blijken, dat er in het
geheel geen maagzweer bestaan had. En we mogen
evenmin spreken van de genezing van een maag-
kanker, als onder invloed van welke „genees-"
wijze ook, de patiënt zich mogelijk eenige maanden
„geheel genezen" gevoelt, maar als nadien blijkt,
dat de kanker zelf in dien tusschentijd rustig voort-
gegroeid is, en zijn levensvernietigenden arbeid
vrijwel ongestoord voortgezet heeft. Dit laatste is
dan slechts een schijn-genezing geweest. En in iets
dergelijks kan nooit zijn het resultaat van de
werking des Geestes, waaraan men toch alles in
Moettlingen toeschrijft, zoodat men „roemt en
looft: De Geest is bij ons en wordt aan ons ge-
openbaard"¹⁵⁾, noch de neerslag van den arbeid
onzes Heeren Jezus, waardoor men in de reddings-
ark leert roemen: „Jezus leeft en Jezus over-
wint!"¹⁶⁾

De Geesteswerkingen uit den Apostolischen tijd
hebben heusche reële resultaten ten gevolge gehad,
die door geen kritiek onderstboven te praten zijn.
En de wonderen, die de Heere Jezus verricht
heeft, zijn even reël; als Hij een doode opwekt,

scheiden mate, een ander initiatief op te merken
van, namelijk: de Psalmen op de wijzen van Bour-
geois en Maitre Pierre, zooals die door de Gere-
meerden in hun kerken gezongen werden, in
nieuwe bewerking aan den dag te brengen, kunst-
ger en uitgebreider dan de overal reeds door en
door bekende Goudmelsche zettingen, die betrek-
kelijk vrij eenvoudig waren, noot tegen noot als ze
gezel waren.

Voor dit zuiverder kunstbeginsel werd, bij
monde van Louis Mongart, zooals uit een combi-
natie van historische gegevens is gebleken, Swee-
linck de aangezochte man. En al publiceerde hij
niet direct zijn auteurschap — aoniem staan
zijn eerste proeven er vermeld — ongetwijfeld is
dit feit voor hem van zooveel betekenis geweest,
dat er het perspectief uit ontstond, waarin later
voor hem en zijn begunstigers zooveel breedte
en diepte zou komen.

Want wat was het gevolg dezer samenwerking
tusschen Sweelinck en de zanglustige collegianten?

Niet alleen dat hij in het jaar 1603 met een eer-
sten bundel van 50 psalmen, opgedragen aan de
Amsterdamsche Stadsregering, voor het voetlicht
trad, maar ook het geheele verdere van zijn
levenstijd bezig bleef met, wat hij zelf zegt in de
voorrede van zijn 1ste Boek, gaandeweg te zullen
voltooien voor hen, tot wier gebruik en genoegen
hij deze Psalmcomposities in het licht had ge-
geven.¹⁾

* * *

Is dus, zooals deze korte toelichting aantoon-
t, de heer v. d. S. M. volkomen in strijd met de ge-
schiedenis, Sweelinck voor te stellen op de wijze
als door hem gedaan werd, nog bedenkelijker
gaat hij te werk door Sweelinck uit te beelden als
iemand die in droeven druk leefde; die, wat
vreugd en vroomheid hem ingaven, niet in eigen
Kerk mocht laten uitvoeren; die troost zocht in
wat de Kunst hem geliefde te openbaren, die, niet-
tegenstaande kerkelijke negeering, zichzelf in het
leven hield, gedragen door innerlijke bezieling
en scheppingsdrang.

Want, zegt de Schrijver op een andere plaats
in zijn boek:

„...men vraagt zich wel eens in verwondering af,
waarom Sweelinck niet betere oorden is gaan opzoeken
voor zijn kunst. In het buitenland waren neder-
landsche musici zeer in trek en gemakkelijk had hij
daar een plaats kunnen vinden, waar zijn werk in
maatschappelijk verband zou hebben gestaan. Hier
daarentegen konden zelfs zijn psalmen en cantiones
sacrae, die zulk een belangrijk deel van zijn werk
uitmaken, niet dan buiten kerkelijk verband uitge-
voerd worden, terwijl de predikanten bovendien zijn
orgelspel nog trachtten te weren."

Het spreekt vanzelf dat dergelijke schrijverij
feitelijk de moeite van het weerleggen niet waard
is, onvolkomen van voorstelling en redeneering
als zij is.

Alleen al de tirade „terwijl de predikanten bo-
vendien zijn orgelspel nog trachtten te weren" is
al zó onbeholpen, dat, was het niet omdat zowat
de heele wereld erbij gewoon is van „ja" te knikke-

1) „... Ce qui me fait penser que ce mien essay ne sera
rejeté de ceux, pour l'usage & delectation desquels je l'ay
mis en lumière: ausquels si j'apperçoy qu'il soit agreable,
je prendray occasion avec le temps, moyennement la grace
de Dieu, de produire le reste."

dan is dit geen schijnresultaat, behaald bij een
„schijndoode" en als Hij een melaatsche geneest,
dan was die man tevoor werkelijk melaatsch en
erna definitief genezen. „Roemen en loven" is
gemakkelijk, en de verklaring, dat de „Geest bij
ons werkt" kan erg goedkoop zijn; we moeten op-
passen, dat we geen aardsche machten voor God-
delijk gaan houden, want dan bedrijven we afgod-
derij en miskennen den werkelijken arbeid des
Geestes!

We moeten daarom als volgenden eisch stellen,
dat deze „genezingen" niet anders te verklaren
mogen zijn, dan als „geloofsgenezingen", m.a.w.
we moeten eischen, dat er geen natuurlijke ver-
klaring van te geven moge zijn. Wanneer b.v. een
patiënt ergens een onderhuidsch abces heeft, dat
op „doorbreken" staat en zoo iemand loopt naar
een magnetiseur, die de z.g.n. „kracht uit zijn
handen of vingertoppen" laat uitstralen op dat
abces, en dit abces breekt dan na één of twee
dagen inderdaad naar buiten door, zoodat nu een
spoedige, algeheele genezing volgt, dan bewijst
zoo'n verhaal niets voor het al- of niet bestaan
van de „magnetische kracht" in de vingers van
dien kwakzalver, want hier zien we een „ziekte-
verloop", zooals we zien bij verreweg de meeste
on-behandelde abscessen. Gelukkig schuilen in de
natuur zelve nog krachten, die ons lichaam trach-
ten te beschermen tegen schade-aanbrengende in-
dringers; trouwens, zonder deze krachten, zou het
er voor den patiënt heel wat slechter uitzien, ook
met de hulp van de volledige officiële genees-
kunde, want dikwijls bestaat onze taak maar in
het richting geven of stimuleeren van zulke re-
genereerende krachten. Het genezingsproces, over-
gelaten aan de vrije werking dezer natuurkrachten,
duurt echter veelal langer, dan onder een doel-
matig ingestelde therapie. Ware dit niet zoo, dan
deden we beter (zooals we in sommige gevallen

bollen, we er geen woord aan zouden verspillen.
Maar omdat menigeen bij dit punt, denkend aan
Dordt, in zijn hart zegt: ja, dat is toen toch wel
een duffe beweging geweest voor Sweelinck en
consorten, moeten we er even op attent maken, dat
er geen Dominee is geweest, die Sweelinck en
zijn orgel het leven onmogelijk gemaakt heeft, ook
al vonden sommigen het beter, zooals in Gronin-
gen „in stede des orgelpijps" een kapittel uit den
Bijbel te lezen vóór dat de dienst begon en weer
anderen, dat het nóg beter was het heelemaal op
te ruimen, los als het bij hun kerkdiensten rond-
bengelde, zonder dat iemand er wat aan had —
want van begeleiding bij het gemeentezingen had
nog niemand ter wereld het rechte benul, en wat
het hier en daar, als een restant nog uit de Room-
sche practijk, ten gehoor gebracht, was ook niet de
moeite waard er bijzonder op gecharmeerd te zijn,
niet zelden deunen, meer bestemd voor lallend
soldatenfolk en bierbankenpubliek dan voor een
schare kerkgangers.

En wat de rest van des heeren v. d. S. M.'s ge-
schrijf aangaat — we vragen: Waar ter wereld
had Sweelinck een beter maatschappelijk verband
kunnen vinden voor zijn, juist daardoor zoo onge-
kend hoog opgevoerde kunst van orgelspelen, als
hij niet in een Nederlandsch gereformeerde stad
had gewoond, waar de „loffelike gewoonte" van
alle dagen tot vermaak der burgerij te moeten
spelen, z'n eerste en voornaamste plicht was?

Waar, aan welk vorstelijk hof, onder welk kerk-
verband, in welken kring had Sweelinck diezelfde
onafhankelijke, vrije verhouding gevonden die hij
in Amsterdam genoot tusschen Stadsbestuur, Op-
drachtgevers van Geestelijke en Wereldlijke com-
posities, vereerders uit binnen- en buitenland,
aanzienlijken, geleerden en ongeletterden?

* * *

Sweelinck en zijn Gereformeerde vrienden en
hun Calvijn'sch Psalmboek — het is een trits, die
historisch in elkaar gegroeid is.

Als er geen Gereformeerden in Amsterdam wa-
ren komen wonen, Waalsche en Vlaamsche, En-
gelsche en Duitsche, die zich gecombineerd had-
den met die uit Amsterdam zelf, Sweelinck zou
geen „Philomuses" en het „loffelijke genootschap
van kweekelingen, beoefenaren, begunstigers en
liehebbers der zoete en heilige toonkunst" ge-
kend hebben, die met elkaar hem aangezet en
aangemoedigd hebben de eene Psalm-serie na de
andere op te zetten en uit te geven.

Als er geen Geneefsche melodieën waren ge-
componieerd en ingevoerd in de kerk waar Swee-
linck, vóór en na den dienst, niets anders had te
doen dan ze, zooals de Gereformeerde Kerke-
raden het zoo gaarne wilden, „met verscheyden
registers al zwierende" te variëren, „dan sus
dan soo", Sweelinck zou de „Uytghenomen Kon-
stenaer int Orgelspelen" niet zijn geworden, de
„Expert en befaemd Meester", „wiens geruchten
tot verre plaatsen vloten", tot wien en om wien
dagelijks zoovele malen als hij speelde, van heinde
en verre kwamen de „beminders van zijn kunst
en konstig onderwijs".

Sweelinck en de Gereformeerden en hun Psal-
men Davids: het is de eerste, geheel eenige com-
binatie geweest van écht Gereformeerden kunst-
zin voor kerk- en huismuziek, voor orgel- en
koraalspel!

dan ook wel doen!) de genezing maar geheel aan
de natuur over te laten.

Worden dus successen van een bepaalde be-
handelingsmethode beschreven en kunnen we op
grond hiervan concludeeren, dat een andere me-
thode tot sneller resultaat geleid zou hebben, (zoo-
als b.v. in het bovengenoemde geval het openen
van het abces), dan kunnen we ook een dergelijk
resultaat m.i. niet rekenen tot „geloofs"-resultaten.
Genezingen door den Geest, of door onzen Heere
Jezus zullen altijd onze menselijke overtreffen.
Het is niet aan te nemen, dat men bij een aard-
schen dokter in drie dagen klaar zou komen, ter-
wijl de Geest er vier dagen voor noodig zou
hebben.

We stellen dus als voorwaarde, dat we bij de
geloofsgenezingen constateeren kunnen, dat een
werkelijke ziekte, van welken aard ook, inderdaad
genezen worde, terwijl deze genezing niet op na-
tuurlijke wijze te verklaren mag zijn en tevens
minstens even snel verkregen moet zijn als onder
de leiding van een aardschen geneesheer.

L.

P. JASPERSE.

- 1) De W. A. Plug: Moettlingen, pg. 28.
- 2) Wilma: Blumhardt en 't tegenw. Moettlingen, pg. 55.
- 3) id., pg. 54.
- 4) id., pg. 55.
- 5) id., pg. 55/56.
- 6) id., pg. 59/60.
- 7) Wilma: Jezus leeft, pg. 36.
- 8) Wilma: Blumhardt en 't tegenw. Moettlingen, pg. 19.
- 9) Joh. Schlatter: Moettlingen und seine Bedeutung für die Kirche, pg. 38.
- 10) Karl Wirth: Im Anbruch einer neuen Zeit, pg. 6.
- 11) id., pg. 5.
- 12) id., pg. 15.
- 13) Joh. Schlatter: Moettlingen u. s. Bedeutung f. d. Kirche, pg. 31.
- 14) id., pg. 31.
- 15) Karl Wirth: Im Anbruch einer neuen Zeit, pg. 25.
- 16) Bernhard Jansa: Das heutige Möttlingen, pg. 16.